



# JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

**Received/Makale Gelis** 17.03.2022  
**Published /Yayınlanma** 31.05.2022  
**Article Type/Makale Türü** Research Article

**Citation/Alıntı:** Ayaz, Y., Ayaz, E. & Kuloğlu, Y. (2022). Demokrat Parti döneminde Edirne'deki salgın hastalıkların durumu (1950-1960). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(83), 1019-1024.  
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3097>

**Yeşim AYZ**  
<https://orcid.org/0000-0002-0740-8928>  
MEB, Kırklareli / TÜRKİYE

**Erhan AYZ**  
<https://orcid.org/0000-0003-1226-7426>  
Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Kırklareli / TÜRKİYE

**Dr. Yunus KULOĞLU**  
<https://orcid.org/0000-0002-3701-337X>  
Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Kırklareli / TÜRKİYE

## DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE EDİRNE'DEKİ SALGIN HASTALIKLARIN DURUMU (1950-1960)

### THE STATUS OF EPIDEMIC DISEASES IN EDİRNE DURING THE PERIOD OF THE DEMOCRATIVE PARTY (1950-1960)

Issue/Sayı: 83

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

#### ÖZET

İnsanlık tarihsel süreçte çeşitli salgın hastalıklarla karşı karşıya kalmıştır. Devletler ve vatandaşlar salgın dönemlerinde derin yaralar almıştır. Eski çağlardan bu yana yaşamakta olduğumuz coğrafya da salgın hastalıkların etkisi altında kalmıştır. Bu makalede, Demokrat Parti döneminde Edirne'de görülen ve insan hayatını tehdit eden salgın hastalıklar ve onlara karşı verilen mücadele ele alınmıştır. Salgın hastalıkların ülkemiz coğrafyasındaki tarihsel süreci irdelenerek, Osmanlı Devleti döneminden cumhuriyetin ilk yıllarına değin özellikle Edirne'de yaşanan salgın hastalıklara karşı verilen mücadelelere değinilmiş ve Demokrat Parti döneminde de Edirne'de yaşanan salgınları bertaraf etmek için izlenen politikalar ve salgının il genelindeki etkileri incelenmiştir. Bu makalenin amacını Demokrat Parti döneminde Edirne'de yaşanan salgın hastalıklara karşı yapılan çalışmaları ve verilen mücadeleyi gösterip; günümüze bu doğrultuda yol gösterebilmektir.

**Anahtar Kelimeler:** Edirne, Salgın Hastalıklar, Demokrat Parti.

#### ABSTRACT

Humanity has faced various epidemic diseases in the historical process. The States and their citizens have suffered deeply from the epidemic. The geography we live in from ancient times to this time has also been under the influence of epidemic diseases. In this article, epidemic diseases that were seen in Edirne during the Democrat Party and are threatening human life and the struggle against them are discussed. By examining the historical process of epidemics in our country's geography, the struggles against epidemics in Edirne, especially from the Ottoman Empire to the first years of the republic, were mentioned, and the policies followed to eliminate the epidemics in Edirne during the Democratic Party period and the effects of the epidemics throughout the province were examined. The aim of this article is to show the efforts and struggle against epidemics in Edirne during the Democratic Party period; it is to show the way in the present direction.

**Keywords:** Edirne, Epidemics, Democrat Party.

## 1. GİRİŞ

İnsanlık yüzyıllar boyunca önemli sayıda ölümlere neden olan birçok salgın hastalıkla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Salgın hastalıklar, toplumlarda başta ekonomik olmak üzere siyasi, sosyal ve demografik anlamda etkiler bırakmış ve kitlesel kayıplara neden olmuştur (Çaycı ve Çevik, 2021: 33). Yüzyıllar boyunca ortaya çıkan salgın hastalıklarda devletlerin öncelikli hedefi hastalığın yayılımını engellemeye çalışmak olmuştur. Salgın hastalıklarla mücadele konusunda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de geçmişten günümüze çeşitli yöntemler izlenmiştir. Bunlar kabaca, önleyici faaliyetler kapsamında aşı, izolasyon, ilaç, dış kaynaklı etkenlerin önlenmesi, vb. şeklinde sıralanabilir (Üstün Demirkaya ve Yavru, 2021: 703).

Edirne gerek uzun yıllar Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapması gerekse askeri önemi dolayısıyla Osmanlı Devleti döneminde sağlık alanında önemli bir yer edinmiştir. Dönemin önemli salgın hastalıklarından çiçek hastalığına karşı, XVIII. Yüzyılın başlarında Edirne'de çiçek aşısı uygulanmaya başlanmıştır (Kayıcı, 2013:181).

Salgın hastalıkların yayılmasında savaşlar ve coğrafya önemli bir yer tutmaktadır. Edirne coğrafi konumu itibarıyla Arda, Meriç, Tunca ve Ergene nehirlerine ev sahipliği yapmaktadır. Edirne Vilayet Salnamesi'ne göre bölgede bulunan nehirlerin taşması sonucu halk çoğunlukla sıtma hastalığına yakalanmaktadır. Edirne'de nehir taşkınlarının neden olduğu bataklıklar ve evlerin tahribatı sonucu halkın sokakta kalması nedeniyle, nehir bölgesine yakın olan Kaleiçi ve Kirişhâne semtlerinde sıtma hastalığı çoğalmaktaydı. Bu dönemde yaşanan salgın hastalıkların bir diğer önemli nedeni olan savaşlar sonucunda da salgın kaynaklı can kayıpları yaşanmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda lekeli tifo hastalığından ölenlerin sayısının 13.000 olduğu anlaşılmaktadır (Cengiz, 2021:96; Cengiz, 2020:526; Kayıcı, 2013:183). Balkan savaşları esnasında Edirne'de kolera, lekeli tifo, hummayı racia salgınları görülmüş ve salgın nedeniyle can kayıpları yaşanmıştır. Salgın hastalıklar daha çok Edirne'nin Bulgar işgaline uğramasıyla artış göstermiştir. Bu dönemde şehirde kolera, dizanteri ve tifüsten ölenlerin sayısında artış görülmüştür (Noyan, 1956: 24; Şimşek, 2021:155-191).

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'na kadar olan dönemde II. Beyazıt zamanında hizmete giren Darüşşifa önemli bir sağlık merkezi olarak Edirne'de hizmet vermiştir. 1900 yılına gelindiğinde ise Edirne'de Türk Askerî Hastahânesi, Belediye Hastahânesi, Yahudi Hastahânesi ve Fransız (Rahibelere ait) Hastahânesi olmak üzere 4 adet hastane hizmet vermekteydi (Kayıcı, 2013:183,186). 1956 yılında Edirne'de 170 yatarak 90.060 ayakta hasta kabul edebilen 4 sağlık tesisi bulunmaktaydı. Edirne ilinde bulunan sağlık tesisi sayısı 1960 yılına kadar değişmezken, yatak kapasiteleri ise, 1957 yılında 185, 1958 yılına 190, 1960 yılına kadar ise 200 olarak kayda geçmiştir (Tunca, 1961:156-193). 1963 yılına gelindiğinde Edirne'de 20 yatak kapasiteli 2 sağlık merkezi 215 yatak kapasiteli 3 devlet hastanesi ve 60 yatak kapasiteli 1 adet resmi verem kurumu bulunmaktadır (Tunca, 1965:149).

Ülkemizde 1950-1960 yılları arasında görülen başlıca salgın hastalıkları: Ansefalit, boğmaca, brüseloz, çiçek, difteri, dizanteri, kızamık, kızıl, hummayı racia, poliyomyelit, sari sahaya iltihabı, paratifo, tifo, frengi, cüzzam, verem ve sıtma olarak sayabiliriz (Tunca, 1961:21-56). Salgın hastalığı önleyici yöntemler arasında aşı önemli bir yer tutmaktadır. 1950-1960 yılları arasında ülke genelinde salgın hastalıkları önleme çalışmaları kapsamında toplam 43.009.398 vatandaşımız çiçek aşısı, 9.488.977 vatandaşımız tifüs aşısı, 26.437.993 vatandaşımız tifo aşısı, 3.762.635 vatandaşımız difteri aşısı, 667.011 vatandaşımız boğmaca aşısı ile aşılanmıştır (Tunca, 1961:18). Salgın hastalıklara karşı gerçekleştirilen önleyici faaliyetler Edirne'de etkisini göstermiştir. İl genelindeki ölüm oranı 1000 kişide 1957 yılında 15,8, 1958 yılında 14,7 ve 1959 yılında 16,8 olarak kayda geçmiştir (Tunca, 1961:354)

## 2. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE EDİRNE'DE GÖRÜLEN SALGIN HASTALIKLAR

### 2.1. Sıtma

İnsanlık sıtma ile milattan önce dönemlerden beri karşı karşıya kalmıştır (Paçacı, 2018:2). Sıtma, plazmodium adı verilen bir parazitin dişi anofel sivrisineklerin ısırıkları yoluyla insanlara bulaşan ateşli bir hastalıktır (Paçacı, 2018:139,140). Edirne coğrafi konumu itibarıyla Arda, Meriç, Tunca ve Ergene nehirlerine ev sahipliği yapmaktadır. Yaşanan nehir taşkınlarından kaynaklı bataklık alanlar ve bunun yanında özellikle Enez ve Uzunköprü ilçelerinde yoğun olarak bulunan çeltik ekim alanları Osmanlı Devleti döneminden itibaren bölgede sıtma salgınlarının oluşmasına neden olmuştur (Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:59).

Demokrat Parti döneminde, sıtma hastalığı ile mücadele edilmesi için çeşitli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda Edirne il merkezinde sıtma ile mücadele kursu faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca 1956 yılına gelindiğinde ülke genelinde sıtma hastalığını yok etmek amacıyla hükümetçe 5 yıllık bir plan hazırlanmıştır. Dünya genelinde sıtma ile mücadele programları kapsamında Eylül 1956'da Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu ve Dünya Sağlık Örgütü'nce, ülkemize 1,5 milyon dolarlık sıtma ile mücadele malzemesi gönderilmiştir. Sıtmayla mücadele kapsamında Dünya Sağlık Örgütü'nce görevlendirilen bir ekip Edirne'den başlayarak ülkemiz genelindeki sıtma bölgelerinde tetkiklerde bulunmuştur (Ayaz, 2019:48,49,88; Paçacı, 2018:188,189).

Edirne genelindeki sıtma ile mücadele faaliyetleri Kaleiçi semtinde bulunan Edirne Sıtma Trakya Başkanlığı'ndan yürütülmüştür. İl genelinde mazotaj ve DDT ile ilaçlama çalışmaları yapılmış. Hastalık tespiti için mobil sağlık ekipleri kurulmuştur. Bu bağlamda sıtma hastalığının tespiti ve tedavisi hız kazanmıştır. Bu dönemde Edirne'de yapılan çalışmalar sonuç vermiş ve ülke genelinde ilk olarak Edirne hastalıktan arındırılmıştır. Ancak Kıbrıs Barış Harekatı sırasında Edirne'ye yerleştirilen sınır birliklerinde tekrar sıtma vakalarına rastlanmıştır (Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:59).

## 2.2. Tifüs

Tifüsün etkeni bit, pire ve kene gibi eklembacaklıların sindirim sistemlerinde parazit olarak yaşayan rickettsia prowazekii tarafından bulaşır. Parazit eklembacaklıların insan vücuduna geçmesiyle bulaş zinciri tamamlanır (Parıldar, 2020:24). Sıtmadan sonra Edirne'de en çok görülen bulaşıcı hastalık tifüstür. Edirne'de ilk tifüs vakası 1937 yılında bir öğrencide görülürken 1943 yılına gelindiğinde Muradiye mahallesinde tekrar vakaya rastlanmıştır. Hastalık Edirne cezaevindeki mahkumlara da bulaşmış 45 kişi hayatını kaybetmiştir. 1943 yılı sonlarında Edirne'deki toplam vaka 96'yı bulmuştur. İl genelinde temizlik çalışmalarına hız kazandırılmış halk hastalık konusunda bilinçlendirilmiştir. Bu bağlamda 1945 yılından sonra il genelinde hastalık hızını kaybetmiştir (Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:59). Demokrat Parti dönemi boyunca da Edirne'de yalnızca 1 tifüs vakası kayda geçerken bu vaka da ölümle sonuçlanmamıştır (Tunca, 1965:34).

## 2.3. Verem

Hastalığın etkeni Mycobacterium tuberculosis basilidir. Verem hastalığının tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu tahmin edilmektedir. Yaklaşık 5000 yıl önceye ait Mısır mumyaları incelendiğinde verem hastalığının izlerine rastlanmıştır (Parıldar, 2020:24).

Demokrat Parti döneminde, dönemin önemli hastalıklarından sayılabilecek veremle mücadele hız kazanmıştır. Bu bağlamda alt yapı çalışmalarına önem verilerek verem hastanelerinin sayıları artırılmıştır. 1950'de 7 olan verem hastanesi sayısı, 1953'te 84'e getirilmiştir. Veremle mücadelenin hız kazanması için hazırlanan yasayla tedavi için gerekli olan ilaçlardan gümrük vergisi alınması sonlandırılmıştır.

Veremle mücadele kapsamında, 1953 yılında ülke genelinde 1.850.000 kişi aşılanmıştır (Ayaz, 2019:48). Edirne'de yürütülecek aşı kampanyası için de 13.01.1953'te bir ekip il merkezine gelmiştir. Aşı uygulamasına ilk olarak Edirne merkezindeki okullardan başlanmış ve daha sonra halkın tamamı muayeneden geçirilmiştir (Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:103). 1956 yılı içerisinde de ülke genelinde 1.350.000 kişiye, 1957 yılında 304.644 kişiye verem aşısı uygulanmıştır. (Ayaz ve Doğruöz, 2021:53,61). Edirne ili özelinde de kurulan verem savaş ekiplerince köylere kadar inilerek halk hastalık hakkında bilgilendirilmiştir. Ayrıca Edirne Belediyesi'nce aşı istasyonları açılarak il genelinde aşı çalışmalarının hız kazanması sağlanmıştır (Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:103). Ülke genelinde verem kaynaklı ölüm oranı 1950 yılında yüzde 152'ken, 1960 yılına gelindiğinde bu oran yüzde 60'a kadar gerilemiştir (Tunca, 1965:56)

## 2.4. Çiçek

Tarihte en çok yayılan ve en çok ölüme neden olan bulaşıcı hastalıktır. Dünya genelinde 300-500 milyon insanın ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir. Hastalık çiçek virüsü yoluyla, damlacık ve ortak kullanılan giysi ve yatak takımları ile bulaşabilmektedir (Parıldar, 2020:24). Cumhuriyet döneminde Edirne'de önemli sayılacak çiçek vakalarına rastlanmamıştır. 1943 yılında Keşan ilçesinde çiçek salgını görülmüş ve halk süratle aşılanarak salgının önüne geçilmiştir. Ülkemiz genelinde 1950-1960 yılları arasında toplam 287 vaka görülürken bunlardan 10'u ölümle sonuçlanmıştır. Edirne'de ise 1950-1960 yılları arasında çiçek hastalığı kaydı bulunmamaktadır (Tunca, 1961:20; Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:67).

## 2.5. Tifo

Hastalığın etkeni *Salmonella typhi* bakterisidir, kirli içme suları ve pis yiyecekler yoluyla bulaşmaktadır. Bakteri vücuda girdikten 7-15 gün sonra hastalık ortaya çıkmaktadır (Parıldar, 2020:23). 1950-1960 yılları arasında ülkemiz genelinde 60.284 tifo vakası görülmüş, bunlardan 3.785'i ölümle sonuçlanmıştır (Tunca, 1961:20). Edirne'de içme suyu kaynaklı tifo vakaları görülmüştür. 1950 yılında 10, 1955 yılında 26, 1960 yılında 74 tifo vakası il genelinde kayda geçerken bunlardan 1960 yılında da 5'i ölümle sonuçlanmıştır (Tunca, 1965:34; Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:67).

## 2.6. Difteri

Difteri, *Corynebacterium diphtheriae* adlı bakterinin boğaz, burun, göz ve deriye yerleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Difteri özellikle çocukluk döneminde görülen ciddi sonuçlara ve ölümlere yol açabilecek bir hastalıktır (Özlu, 2017:419-473). Temizliğe önem verilmesi ve aşı uygulamalarıyla bu dönemde hastalığın önüne geçilmeye gayret gösterilmiştir (Tunca, 1961:20). 1933 ve 1938 yıllarında Edirne'de münferit difteri vakaları görülmüş ancak salgına dönüşmemiştir (Kazancıgil, Gökçe & Bilar, 2009:67). Demokrat Parti dönemine gelindiğinde de 1950-1960 yılları arasında ülkemiz genelinde 29.329 difteri vakası görülürken bunlardan 3.808'i ölümle sonuçlanmıştır (Tunca, 1961:20). Edirne'de ise 1950 yılında 11, 1955 yılında 81, 1960 yılında ise 58 difteri vakası kayda geçerken vakaların 1950 yılında 5'i, 1955 yılında 8'i, 1960 yılında ise 6'sı ölümle sonuçlanmıştır (Tunca, 1965:34).

## 2.7. Kızıl ve Kızamık

Kızamık, solunum yoluyla bulaşarak kızamık virüsünün neden olduğu ve ateş, döküntü ile seyreden bir hastalıktır (URL1). Kızıl hastalığı ise, A grubu streptokok adı verilen bakterilerin neden olduğu, solunum yoluyla bulaşan bir hastalıktır. En tipik özelliği ateş ve deri döküntüsüdür (URL2). 1950-1960 yılları arasında ülkemiz genelinde 148.360 kızamık, 9.405 kızıl vakası görülmüştür. Bunlardan 3671'i kızamığa bağlı olarak, 43'ü ise kızıla bağlı olarak hayatını kaybetmiştir (Tunca, 1961:20). Edirne'de ise 1950 yılında 67, 1955 yılında 35, 1960 yılında 59 kızamık vakası kayda geçerken bunlardan 1955 yılında 1'i ve 1960 yılında da 1'i ölümle sonuçlanmıştır (Tunca, 1965:34).

Edirne'de 1950 yılında 13, 1955 yılında 1, 1960 yılında 3 kızıl vakası kayda geçerken bunlardan hiçbiri ölümle sonuçlanmamıştır (Tunca, 1965:34).

## 2.8. Boğmaca

Boğmaca, özellikle çocukluk çağında ağır seyreden ve her yaştaki insanı etkileyen bakterinin neden olduğu bulaşıcı bir solunum yolu hastalığıdır. En belirgin özelliği boğulurcasına olan aralıksız öksürük nöbetleridir (URL3). Boğmaca ülkemizde kırsal kesimlerde daha çok görülmüştür. Halkı hastalık hakkında bilinçlendirme ve sistematik aşı uygulamasıyla salgının önüne geçilmiştir (Tunca, 1961:24). 1950-1960 yılları arasında ülkemiz genelinde toplam 68.693 boğmaca vakası görülmüştür. Bunlardan 978 adedi ölümle sonuçlanmıştır (Tunca, 1961:20). Edirne'de ise il genelinde 1950 yılında 51, 1955 yılında 135, 1960 yılında 20 boğmaca vakası kayda geçerken bunlardan hiçbiri ölümle sonuçlanmamıştır (Tunca, 1965:34).

## 2.9. Dizanteri

Dizanteri, *Shigella basili* veya bakteri ile bulaşan sindirim sistemi enfeksiyonudur. Dizanteri vaka adedi ülkemizde her geçen yıl azalış göstermiştir. 1950 yılında 335 vaka tespit edilirken 1958 yılında 128 ve 1959 da ise 85 vaka görülmüştür. Hastalıktan ölüm oranı da buna paralel olarak azalış göstermiştir (Tunca, 1961:28). Edirne'de de 1950 ile 1960 yılları arasında yalnızca 1 adet ölümlü dizanteri vakasına rastlanmıştır (Tunca, 1965:34).

## 2.10. Poliyomyelit (Çocuk Felci)

Polio virüsün neden olduğu ve sinir sistemini etkileyen bir hastalıktır. En etkin korunma yöntemi aşıdır (Çocuk Felci , 2001:23-28). 1956 yılında ülke genelinde 331, 1959'da ise 332 adet vaka görülmüştür (Tunca, 1961:28). Edirne'de ise 1950 yılında 13, 1955 yılında 1, 1960 yılında 3 poliyomyelit vakası kayda geçerken bunlardan hiçbiri ölümle sonuçlanmamıştır (Tunca, 1965:34).

## 2.11. Paratifo

*Salmonella Paratyphi A* bakterisine bağlı olarak gelişen ve sindirim sistemini etkileyen bir hastalıktır (Alkan Çeviker, Yıldırım & Yılmaz, 2019:429-433). 1959'da ülkemiz genelindeki vaka adedi 380'dir.

1950’de vaka ölüm oranı %6,1’ken bu oran 1959’da %4.2’ye gerilemiştir. Edirne’de 1950 yılında 2, 1955 yılında 1, 1960 yılında 1 paratifo vakası kayda geçerken bunlardan hiçbiri ölümle sonuçlanmamıştır (Tunca, 1965:34).

### 3. SONUÇ

Yüzyıllar boyunca insanlık salgınlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu mücadelede devletler, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar tek paydada buluşmuşlardır. Salgın hastalıkla mücadelede özellikle hükümetler almış oldukları kararlarla salgına yön vermişlerdir.

Osmanlı Devleti döneminden, cumhuriyetin ilk yıllarına ve Demokrat Parti dönemi sonuna kadar ülkemiz geneli ve Edirne çeşitli salgın hastalıklarla karşı karşıya kalmıştır. Tarih boyunca salgın hastalıkların oluşumunda savaşlar ve çevre şartları geniş pay sahibiyken bunun yanında halkın eğitim durumu ve yaşam şartları da salgın gelişimini etkileyen unsurlar arasında yer almıştır. Edirne’de de tarih boyunca salgın hastalıkların oluşumunda benzer durumların etkili olduğundan söz edebiliriz.

Makalemizde incelemiş olduğumuz dönemde Edirne’de salgın hastalıkların oluşumunda öncelikli etkenin çevresel şartlar ve halkın kendini yeterince izole edememesi olarak düşünebiliriz. Özellikle sıtma, tifo, paratifo gibi çevresel bulaşın daha etkin olduğu hastalıklar için Edirne’de kamu kuruluşları ilaçlama ve dezenfeksiyon gibi tedbirler alarak halkı hastalıktan korunma yöntemleri konusunda bilinçlendirmiştir. Damlacık yoluyla bulaşan hastalıklar için de halka eğitimler verilerek hastalık hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır. Bunların yanında günümüzde olduğu gibi bu dönemde de salgın hastalıkların önlenmesinde ülke genelinde olduğu gibi Edirne yerelinde de en etkili silah olarak aşı görülmüş ve özellikle verem aşısı ülkemiz ve Edirne’de etkin olarak uygulanmıştır. Alınan tedbirler vaka ve ölüm oranlarının azalmasında etkili olmuştur.

İncelemiş olduğumuz dönemde Edirne genelinde en etkili olan salgın hastalık sıtmadır. Bunda pirinç ekim sahalarının geniş yer kaplaması ve ilden geçen akarsuların sivrisineklerle ev sahipliği yapmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu dönemde ülke genelinde olduğu gibi Edirne’de sıtma ile etkin bir savaş yürütülmüş ve hastalık il genelinde ortadan kaldırılmıştır. Edirne’de karşı karşıya kalınan diğer salgın hastalıklarda vaka sayılarına bakıldığında ise ilin önemli derecede etkilenmediğini söylemek mümkündür.

### KAYNAKÇA

- Alkan Çeviker, S., Yıldırım, D., & Yılmaz, M. (2019). Salmonella Paratyphi A’ya Bağlı Pansitopeni, İleus ve Akut. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 41(4), 429-433.
- Ayaz, E. (2019). *1954-1960 Demokrat Parti Döneminin Edirne “Vatandaş” Gazetesine Göre Değerlendirilmesi*. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli.
- Ayaz, E., & Doğruöz, V. T. (2021). Edirne “Vatandaş” gazetesi ve 1954-1960 Demokrat Parti Dönemi. *Rumeli Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(3),48-81.
- Cengiz, H. A. (2020). XIX. Yüzyıla Kadar Edirne’de Görülen Salgın Hastalıklar. *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 511-529.
- Cengiz, H. A. (2021). XVI. Yüzyılda Edirne’de Yaşanan Taşkınlık Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies-Language and Literature*, 16(1), 89-102.
- Çaycı, M., & Çevik, A. (2021). Yıkıma Doğru Bir İmparatorluğun Salgınla İmtihanı. *İnsan & İnsan*, 8(28), 33-52.
- Çocuk Felci . (2001). *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 58(Ek-1), 23-28.
- Kayıcı, H. (2013). *Sâlnâmalare Göre İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı*. Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları.
- Kazancıgil, R., Gökçe, N. & Bilal, E. (2009). *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi: 1361-2008*. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınevi.
- Noyan, A. (1956). *Son Harplerde Salgın Hastalıklarla Savaşlarımız*. Ankara: Ankara Tıp Fakültesi Yayınevi.
- Özlu, Z. (2017). Osmanlı Devleti’nde Difteri Hastalığı ve Koruyucu Sağlık Hizmetlerine Dair Bulgular (19. Yüzyıl Sonları ve 20. Yüzyıl Başlarında). *Belleten*, 81(291), 419-480.

- Paçacı, Y. (2018). *Türkiye’de Tek Parti Döneminde Salgın Hastalıklar: Sıtma Örneği (1923-1950)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalıklar. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30(Ek sayı), 19-26.
- Şimşek, M. (2021). Balkan Savaşları Esnasında Alman Salib-i Ahmer (Kızılhaç) Cemiyeti'nin İstanbul ve Edirne'de Yürüttüğü Sağlık Çalışmaları. *Belleten*, 85(302), 155-191.
- Tunca, Y. (1961). *Tıbbi İstatistik Yıllığı (1956-1959)*. Ankara: Gürsoy Basımevi.
- Tunca, Y. (1965). *Tıbbi İstatistik Yıllığı (1960-1963)*. Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık.
- Üstün Demirkaya, F. & Yavru, M. (2021). Osmanlı Dönemi Trabzon'unda Salgınlar ve Karantina Binaları (1838-1914). *Megaron*, 16(4), 702-720
- URL1 <https://asi.saglik.gov.tr/liste/8-k%C4%B1zam%C4%B1k-hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1-nedir-belirtileri-nelerdir.html> adresinden alındı.
- URL2 <https://www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/kizil-hastaligi/> adresinden alındı.
- URL3 <https://asi.saglik.gov.tr/liste/20-bo%C4%9Fmaca-hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1-nedir-belirtileri-nelerdir.html> adresinden alındı.